ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

MAQSUD SHAYXZODANING “JALOLIDDIN MANGUBERDI” ASARIDA VATANPARVARLIK MOTIVLARI

Azamatov Abduazim Abdusaid o’g’li
Toshkent davlat transport universiteti II-bosqich talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20136045

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning “Jaloliddin Manguberdi” asarida vatanparvarlik motivlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Asarda Jaloliddin Manguberdi obrazi orqali yurt ozodligi, milliy birlik, jasorat va fidoyilik g‘oyalari yoritilganligi ochib beriladi. Maqolada qahramonning vatan uchun kurashi, xalq manfaatlarini himoya qilishi hamda dramaturgning milliy ruhni ifodalashdagi badiiy mahorati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, asarning o‘zbek dramaturgiyasidagi o‘rni va yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, Jaloliddin Manguberdi, vatanparvarlik, milliy ruh, dramaturgiya, tarixiy drama, jasorat, fidoyilik, xalqparvarlik, o‘zbek adabiyoti.

Kirish

XX asr o‘zbek adabiyotida tarixiy mavzudagi asarlar alohida o‘rin egallaydi. Bu davr ijodkorlari xalqning boy tarixiga murojaat qilib, buyuk ajdodlar siymosi orqali milliy ong va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishga intildilar. Ana shunday ijodkorlardan biri Maqsud Shayxzoda bo‘lib, uning dramatik asarlari o‘zining chuqur falsafiy mazmuni va milliy ruhi bilan ajralib turadi.

Shayxzodaning “Jaloliddin Manguberdi” dramasi o‘zbek dramaturgiyasining muhim namunalaridan biri hisoblanadi. Asarda xalq ozodligi va yurt mustaqilligi uchun kurashgan buyuk sarkarda Jaloliddin Manguberdi obrazi markaziy o‘rin egallaydi. Muallif tarixiy voqealarni badiiy talqin qilish orqali xalqning milliy ruhini, vatanparvarlik va fidoyilik g‘oyalarini yoritadi.

Mazkur maqolada “Jaloliddin Manguberdi” asarida vatanparvarlik motivlarining badiiy ifodasi, qahramon xarakterining ochilishi hamda asarning ma’naviy-tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Asarning tarixiy asoslari

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi tarixiy voqealarga asoslangan bo‘lib, unda mo‘g‘ullar istilosi davridagi xalqning og‘ir hayoti va ozodlik uchun olib borgan kurashi tasvirlanadi. Jaloliddin Manguberdi tarixda jasur sarkarda va vatan himoyachisi sifatida tanilgan.

Maqsud Shayxzoda tarixiy haqiqatni badiiy tafakkur bilan uyg‘unlashtirib, Jaloliddin obrazini milliy qahramon darajasiga ko‘taradi. Asarda xalqning ozodlikka bo‘lgan intilishi va bosqinchilarga qarshi kurashi markaziy g‘oya sifatida ilgari suriladi.

Tarixiy voqealar dramatik konfliktlar orqali rivojlantiriladi. Bu esa asarning ta’sirchanligini oshirib, o‘quvchi va tomoshabinni chuqur mushohadaga undaydi.

Jaloliddin Manguberdi obrazi va vatanparvarlik

Jaloliddin Manguberdi obrazi asarda yuksak vatanparvarlik timsoli sifatida gavdalanadi. U o‘z yurti va xalqi uchun jonini fido qilishga tayyor bo‘lgan jasur sarkarda sifatida tasvirlanadi.

Qahramonning asosiy fazilatlari:

vatan ozodligi uchun kurash;

jasorat va matonat;

xalq manfaatiga sadoqat;

milliy g‘urur va or-nomusdir.

Jaloliddin obrazi orqali dramaturg yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni maqsad qiladi. Asarda qahramonning har bir harakati yurt ravnaqi va xalq taqdiri bilan bog‘liq holda tasvirlanadi.

Shayxzoda Jaloliddinni nafaqat jangchi, balki xalq dardini tushunadigan inson sifatida ham ko‘rsatadi. Bu esa obrazning yanada hayotiy va ta’sirchan chiqishiga xizmat qiladi.

Asarda milliy ruhning ifodalanishi

Maqsud Shayxzoda asarda milliy ruhni yorqin badiiy vositalar orqali ifodalaydi. Xalqning urf-odatlari, qadriyatlari va ma’naviy dunyosi qahramonlar nutqi hamda dramatik vaziyatlarda aks etadi.

Milliy ruh quyidagi jihatlar orqali namoyon bo‘ladi:

ona yurtga muhabbat;

xalq birligi;

ajdodlarga hurmat;

ozodlikka intilish.

Asarda xalq va vatan tushunchalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liq holda talqin qilinadi. Vatan uchun kurash xalq sha’ni va kelajagini himoya qilish sifatida ko‘rsatiladi.

Shayxzoda milliy ruhni tasvirlashda badiiy til imkoniyatlaridan mahorat bilan foydalanadi. Dialog va monologlarda xalqona ruh ustuvorlik qiladi.

Vatanparvarlik motivlarining badiiy xususiyatlari

Asardagi vatanparvarlik motivlari bir qator badiiy vositalar orqali yoritiladi.

Tarixiylik va badiiylik uyg‘unligi

Muallif tarixiy voqealarni badiiy qayta ishlash orqali asarning g‘oyaviy ta’sirchanligini kuchaytiradi. Tarixiy haqiqat bilan badiiy to‘qima uyg‘unlashib, dramatik yaxlitlikni yuzaga keltiradi.

Psixologik tasvir

Qahramonlarning ichki kechinmalari chuqur ochib beriladi. Ayniqsa, Jaloliddinning vatan taqdiri uchun qayg‘urishi uning ruhiy olamini yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Konfliktlarning kuchliligi

Asarda yaxshilik va yovuzlik, ozodlik va bosqinchilik o‘rtasidagi kurash asosiy konfliktni tashkil etadi. Bu esa vatanparvarlik g‘oyasining yanada yorqin ifodalanishiga xizmat qiladi.

Til va uslub

Shayxzoda asarning tilini obrazli va ta’sirchan shaklda yaratadi. Qahramonlar nutqida milliy ruh va vatanparvarlik tuyg‘ulari kuchli seziladi.

Asarning tarbiyaviy ahamiyati

“Jaloliddin Manguberdi” asari bugungi kunda ham katta ma’naviy-tarbiyaviy ahamiyatga ega. Asar yosh avlodni:

vatanparvarlik;

jasorat;

milliy qadriyatlarga hurmat;

fidoyilik ruhida tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.

Jaloliddin obrazi yoshlarni ona yurtni sevishga, xalq manfaatlarini himoya qilishga undaydi. Shu jihatdan drama nafaqat tarixiy asar, balki ma'naviy-ma'rifiy maktab vazifasini ham bajaradi.

Bugungi globallashuv davrida milliy o'zlikni anglash va tarixiy xotirani saqlashda bunday asarlarning ahamiyati yanada ortib bormoqda.

Shayxzoda dramaturgiyasida tarixiy qahramon talqini

Maqsud Shayxzoda tarixiy qahramonlarni tasvirlashda ularning insoniy fazilatlarini ham ochib beradi. Jaloliddin obrazi orqali:

jasorat;

qat'iyat;

insoniylik;

fidoyilik kabi fazilatlar ulug'lanadi.

Dramaturg tarixiy shaxs obrazini idealizatsiya qilish bilan cheklanmay, uning ruhiy iztiroblari va ichki kurashlarini ham ko'rsatadi. Bu esa asarning badiiy qimmatini oshiradi.

Xulosa

Maqsud Shayxzodaning "Jaloliddin Manguberdi" asari o'zbek dramaturgiyasining yuksak namunalaridan biri hisoblanadi. Asarda vatanparvarlik motivlari tarixiy voqealar va qahramonlar faoliyati orqali chuqur badiiy talqin qilingan.

Jaloliddin Manguberdi obrazi xalq ozodligi va yurt mustaqilligi uchun kurashgan buyuk sarkarda timsolida gavdalantirilgan. Muallif ushbu obraz orqali milliy ruh, jasorat va fidoyilik g'oyalarini ilgari suradi.

Asarning badiiy yuksakligi, tarixiy haqiqatga asoslangani va tarbiyaviy ahamiyati uning bugungi kunda ham dolzarb ekanini ko'rsatadi. Drama yosh avlodni vatanparvarlik, milliy g'urur va ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalashda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shayxzoda M. Jaloliddin Manguberdi. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1988.
2. Shayxzoda M. Asarlar to'plami. – Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti, 1972.
3. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999.
4. Qosimov B. Milliy uyg'onish va o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Ma'naviyat, 2004.
5. Yo'ldoshev Q. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
6. Rasulov A. Badiiylik mezonlari. – Toshkent: Fan, 2007.
7. Ahmedov S. Maqsud Shayxzoda ijodiy mahorati. – Toshkent: Fan, 1985.
8. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.
9. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007.
10. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlari lug'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 1983.